

Kupónová privatizace

Petr HARTMAN, moderátor

Začíná pravidelný diskusní pořad Studio STOP, který se vysílá na okruhu Český rozhlas 6. Pokud možno, ničím nerušený poslech vám přeje Petr Hartman. Před patnácti lety vrcholily přípravy na ostrý start akce, která rozdělila a stále ještě rozděluje ekonomy a politiky na nesmiřitelné tábory. Řeč je o kupónové privatizaci, která měla převést mnohamiliardový balík státního majetku do rukou konkrétních občanů. Za tisíc korun si každý mohl od prvního listopadu roku 1991 koupit kupónovou knížku. Jednotlivé kupóny pak mohl použít na nákup přiměřeného podílu v jednotlivých privatizovaných podnicích, nebo je svěřit investičním fondům. Podle statistik měl na jednu knížku připadnout majetek v hodnotě třiceti tisíc korun. Někteří lidé na investici vydělali výrazně více, jiní naopak prodělali, ne vždy vlastní vinou. Řeč je o miliardách, které nejrůznějším způsobem zmizely z investičních fondů. Jaká byla vlastně daň za kupónovou privatizaci? Jak byla tato metoda úspěšná? Jak ovlivnila vývoj české ekonomiky? Proč i patnáct let po jejím spuštění provázejí diskuse o vhodnosti této metody vášně a proč existují tak diametrálně rozdílná hodnocení přínosu kupónové privatizace? Odpověď nejenom na tyto otázky vám nabídne dnešní Studio STOP. Ve studiu vítám Dušana Trísku, bývalého náměstka federálního ministra financí Václava Klause a spoluautora kupónové privatizace. A dále Lubomíra Lízala, ředitele Národohospodářského ústavu Akademie věd a Cerge Univerzity Karlovy, mimochodem spoluautora knihy Český podnik v české transformaci v letech 1990 - 2000, takže dobrý večer.

Dušan TRÍSKA, bývalý náměstek federálního ministra financí Václava Klause, spoluautor kupónové privatizace

Dobrý večer.

Lubomír LÍZAL, ředitel Národohospodářského ústavu Akademie věd a Cerge Univerzity Karlovy, spoluautor knihy Český podnik v české transformaci v letech 1990 - 2000

Dobrý večer.

Petr HARTMAN, moderátor

Když budeme hovořit o kupónové privatizaci, tak se asi musíme vrátit na začátek devadesátých let, do té doby, kdy vlastně před vládami postkomunistických zemí, nejenom Československa, ale i třeba Polska a Maďarska, stál svým způsobem velmi obtížný úkol, a to převést mnohamiliardový státní majetek do rukou konkrétních vlastníků. Samozřejmě ty způsoby se lišily. V Maďarsku a v Polsku to vypadalo tak, že se ty podniky svým způsobem, dalo by se říci, divokou privatizací, dostávaly do rukou manažerů. Z ekonomického hlediska to nebyl až zas tak velký problém, ale z hlediska politického a morálního to tenkrát vyvolávalo vlnu nesouhlasu lidí, protože většina manažerů těch podniků byla ve funkcích ještě z doby komunistického režimu, což se mnoha lidem nelíbilo, proto Maďarsko pak muselo i Polsko změnit ten přístup. Maďarsko postupně privatizovalo převážně do rukou zahraničních investorů, Polsko zase zvolilo zvláštní metodu holdingů, do nichž vláda vložila velké průmyslové podniky a řízení holdingů pak svěřila do rukou státních úředníků a zahraničních expertů, kteří měli podniky restrukturalizovat a připravovat pro privatizaci. V České republice samozřejmě jsme šli cestou jinou, nebo v Československu tehdy, a nebyla to pouze cesta kupónové

privatizace. Byla samozřejmě i takzvaná malá privatizace, prodávaly se i velké podniky přímo třeba zahraničním investorům, přesto se objevil ten fenomén kupónové privatizace, který zasáhl, dalo by se říci, miliony lidí, došlo k nakoupení spousty kupónových knížek. Proč tedy zrovna kupónová privatizace, Dušane Třísko?

Dušan TRÍSKA, bývalý náměstek federálního ministra financí Václava Klause, spoluautor kupónové privatizace

Možná ještě do toho začátku bych připomenul, že v prosinci osmdesát devět a v lednu, únoru 1990 v zásadě obecný názor na transformaci zemí střední Evropy, těch postkomunistických, byl ten, že privatizace v té transformaci nemůže sehrát nějakou významnější roli, protože je to proces dlouhodobý, logisticky a organizačně neovladatelný v krátkém časovém úseku. Nejslovutnější světoví ekonomové nás varovali, abychom privatizační projekty neučinili součástí té celkové strategie, protože nemůže krátkodobě sehrát významnou roli. Čili kromě jiného to byla otázka času, do jaké míry se zvládne, jak rychle se zvládne tu privatizaci realizovat. Mýlili se všichni, protože ta privatizace proběhla pod tou, či onou formou překvapivě rychle. Za druhé, bych řekl, to byl první důvod. Ten druhý důvod byl ten, že my jsme byli v jiné situaci než Polsko a Maďarsko přinejmenším v tom, že v těchto zemích existoval jakýsi soukromý sektor, existovaly tam obchodní zákoníky, existovala tam aspoň elementární zkušenost s podnikáním, byť gulášovým jako a byť samozřejmě nedokonalým, ale jakási zkušenost ano, zatímco v zemích, jako byla bývalá NDR..., a vy jste nezmínil NDR. NDR je mimořádně poučná země, Rumunsko, Sovětský svaz a podobné země nešťastné, jako jsme byli my. My jsme byli daleko tvrdší, daleko strategičtější a my jsme potřebovali ty společnosti dát velký úder, tak říkajíc, velkou mocnou ránu, která by s tou zemí zatřásla, a do značné míry také ji poučila o tom, o co vlastně jde, bez vtažení těch lidí do té hry. My jsme si nedokázali vůbec představit, jak by to bylo možné realizovat.

Petr HARTMAN, moderátor

Dobře. Já jsem NDR nezmínil z toho důvodu, že došlo ke sjednocení Německa později a bylo to specifické. A to Rusko a Rumunsko jsem nezmiňoval z toho důvodu, že přece jenom pro nás byly spíše bližší ty státy jako Polsko a Maďarsko, byť vy jste říkal, že i ta ekonomická situace tam byla odlišná od Československa. Proč tedy ale kupónová privatizace? Protože to byl projekt, který svým způsobem neměl ve světě obdoby, alespoň na takovéto velké úrovni státní, dalo by se říci celostátní?

Dušan TRÍSKA, bývalý náměstek federálního ministra financí Václava Klause, spoluautor kupónové privatizace

Tak především kupóny, vouchery nejrůznějšího typu jsou standardní součástí ekonomického nazírání na svět. Existují nejrůznější případy, kdy obyvatelstvu se vydávají nepeněžní poukázky na to, aby je použila pro nějaké konkrétní účely. Typicky jsou to ty slavné zebračenky nebo poukázky na ty, či ony sociální služby. Takže je to standardní jakoby součástí ekonomického života. Za druhé, i Margareta Thatcherová privatizovala bytový fond, de facto rovněž emisí jakýchsi poukázek, jako kde ty existující nájemci měli možnost jakýmsi preferenčním způsobem se k těm bytům dostat. Za třetí, existovaly už články, a vy už jste naznačoval autorství, autorů Lewandowski, Szonbur, Poláci, kteří už v roce osmdesát devět publikovali článek o použití kupónů při privatizaci postkomunistické ekonomiky s argumentem tím, že bez nějakého masového distribučního mechanismu ten proces nelze logisticky organizačně zvládnout v reálném čase.

Petr HARTMAN, moderátor

Jak se dívá na metodu kupónové privatizace Lubomír Lízal?

Lubomír LÍZAL, ředitel Národohospodářského ústavu Akademie věd a Cerge Univerzity Karlovy, spoluautor knihy Český podnik v české transformaci v letech 1990 - 2000

Tak musíme si uvědomit, že ačkoliv se pořád bavíme pouze o kupónové privatizaci, tak vlastně tady ty metody byly mnohem další ještě. Tady ta kupónová privatizace je jenom spíš taková, bych řekl, ikona toho, co se stalo na počátku devadesátých let. A ta privatizace probíhala nejenom tou kupónovou privatizací, ale také existovaly přímé prodeje, existovaly aukce, existovaly, a to si myslím, že je velmi důležité, existovala restituce, což považuju za mnohem důležitější hledisko toho procesu privatizace. Ta kupónová metoda je svým způsobem kontroverzní proto, že vlastně jakoby byla použita na té celostátní úrovni a byl to takový jakoby experiment. Československo tehdy byla taková jako první země, která to tehdy začínala uskutečňovat jakožto svůj program, zatímco ty ostatní metody, ačkoliv ten majetek, který byl privatizován těmi standardními metodami, je srovnatelný, dokonce větší než to, co šlo od té kupónové privatizace, takže vlastně tomu už se ta pozornost příliš nevěnuje, protože to vlastně, není to zajímavé. O těch ostatních metodách vlastně toho víme relativně dost i z ostatních zemí a nepředstavuje to vlastně pro vědce a ekonomy jakési nové bádání, spíš jenom jaksi novou informaci o tom, jak ty staré metody fungovaly.

Petr HARTMAN, moderátor

Když jsme právě u té kupónové privatizace, tak se také nemůže zapomínat na to, že ty podniky, které se v rámci kupónové privatizace privatizovaly, tak se neprivatizovaly stoprocentně, že tam třeba se nabízela jenom část těch akcií, nebo určitý podíl těch podniků. Další zase třeba byly právě formou přímého prodeje, nebo byly v držení státu prostřednictvím Fondu národního majetku a tak dále. Proč tedy do kupónové privatizace nebyly zařazeny podniky, které by byly ze sta procent, nebo z devadesáti pěti procent kupónově privatizovány?

Dušan TRÍSKA, bývalý náměstek federálního ministra financí Václava Klause, spoluautor kupónové privatizace

Já jenom připomínám, že bylo rozhodnuto, a to je to restituční téma, které tady zmínil už pan kolega, že tři procenta akcií všech privatizovaných podniků půjdou do takzvaného restitučního fondu a z toho restitučního fondu budou kompenzováni bývalí vlastníci. Takže stoprocentně nešlo privatizovat a byl to ten projekt náš devadesát sedm plus tři, devadesát sedm procent na akcie, na kupóny a tři procenta na restituce. A výsledkem bylo to, že pouze malá část, jakoby nezanedbatelná část podniku byla v tomto rozsahu jakoby privatizována kupónově a já jsem to považoval a dodneška to považuji za velkou chybu. A byl to ústupek, kompromis, který tenkrát bylo třeba udělat, a de facto v mnoha případech ta kupónová privatizace skutečně pouze jenom pootevřela vrátka pro další a následné metody privatizace, které byly potom významnější. Jen připomínám, že i banky, jako třeba Živnobanka byla částečně privatizována kupóny a zbytek byl už privatizován velice problematicky jinou metodou. Čili tenkrát byla představa, že..., nesouhlasil jsem s ní, dodneška si myslím, že je chybná, že metody privatizační je možné kombinovat v rámci jednoho jediného podniku. Velice se mi to nelíbilo už jen proto, že to, co nebylo privatizováno, zůstalo ve Fondu národního majetku, bylo pod jeho kontrolou, a to jsme mysleli, že je špatně, protože jsme mysleli, že je třeba odříznout ten podnik co nejrychleji od toho státu a toho státního vlivu. Čili byl to kompromis, bylo to proti našim záměrům, jo, prostě byl to náš ústupek.

Petr HARTMAN, moderátor

Dobře. Takže hlavní chyba byla v tom, že ten podnik se tím pádem nepodařilo definitivně odstříhnout od vlivu státu.

Dušan TRÍSKA, bývalý náměstek federálního ministra financí Václava Klause, spoluautor kupónové privatizace

Protože zbytek těch akcií zůstal ve Fondu národního podniku a stal se součástí té další politické hry. Nicméně už i ten minoritní akcionář, si vzpomeňme, jaký rozruch zde vyvolal Viktor Kožený. Já bych se k jeho jménu přihlásil, protože rovněž člověk, kterýho..., rovněž téma, které se zastávám, a zcela v rozporu s obecným názorem se domnívám, že Viktor Kožený nikoho v Česku neokradl a sehrál tady pozitivní roli. Mimochodem mu nebylo dovoleno, aby tu roli sehrál, když on jako minoritní akcionář, pamatuju si, v České spořitelně chtěl vykonávat svá akcionářská práva, tak byl tvrdě umlčen jednak Asociací bank, zbytkem těch..., ba dokonce i tehdejší vládou.

Petr HARTMAN, moderátor

Dobře, když jste zmínil jméno Viktora Koženého, tak to se stalo synonymem vlastně toho negativního na kupónové privatizaci, toho, že lidé třeba vložili své investiční kupóny, nebo své investice do určitých investičních fondů a ty fondy měly ty jejich investice spravovat. Byla i taková představa, že třeba se zaměří jenom na některé podniky, které, ve kterých třeba získají majoritu, pak ty podniky budou nějakým způsobem spravovat, budou třeba z toho lidé mít určité dividendy postupně, nebo zhodnotí se jejich akcie, které pak budou moct prodat a tak dál, ale to se v mnoha případech nestalo, naopak. Třeba z těch fondů nakonec ty peníze zmizely. Takže čím obhájíte to, že Viktor Kožený vlastně nikoho nepodvedl, nikoho neošidil?

Dušan TRÍSKA, bývalý náměstek federálního ministra financí Václava Klause, spoluautor kupónové privatizace

První poznámka, to se vracíme do dřevních dob, jako do budování kapitalismu tady v Československu a v Česku později. Byl jsem velký odpůrce vůbec instalace investičních privatizačních fondů, prohrál jsem tento boj s mnoha dnešními zástupci a členy sociální demokracie, a to především proto, že jsem nevěřil tomu, že je tady možné založit fondy, které by byly důvěryhodné, který by měly tu expertizu, který by tu zkušenost. A kromě fondu založeného bankou Creditanstalt a ta byla v té době taky státní jako rakouská banka, takže žádný zahraniční investor žádný fond nikdy nezaložil. Takže s velkými obavami a s velkým podezřením, podezíráním jsem se díval na roli těch investičních fondů, to za první. Za druhý, byli všichni varováni, všichni tam vkládali, do těch investičních fondů přesně v tomto duchu. My jsme vynaložili obrovský úsilí a peníze a financovali jsme kampaň, kde bychom vysvětlili těm lidem, jak je to rizikový čin. Celý ten proces je rizikový samozřejmě, ale vložit ty kupóny do těch fondů, to už je riziková záležitost. A poslední moje poznámka je ta, že nejen Viktor Kožený, ale i ostatní investiční fondy, včetně těch bankovních, si ty DIKy tehdejší, majitele kupónů kupovali, ti DIKové, kteří skončili ve fondech, byli DIKové, o kterých, abych to řekl namyšleně, já jako ten hybatel toho procesu, u který jsem nestál. Jako to byly, ty by se ty akce nezúčastnili, kdyby nebyly ty masivní kampaně těch fondů, kdyby nebyli často i zkorumpováni a koupeni těmi investičními fondy. Takže těmito DIKy takzvanými okradenými já moc soucitu nemám, ale za poslední, útoky proti Viktoru Koženému v Česku začaly dávno předtím, než on začal mít finanční problémy. A podle mě ty finanční problémy začal mít proto, že vznikly tyhle ty útoky. Žádná finanční instituce na světě by nevydržela ty obrovské mediální a politické útoky, které byly spuštěny proti Viktoru Koženému v Česku.

Petr HARTMAN, moderátor

Souhlasí Lubomír Lízal s názorem Dušana Trísky na roli Viktora Koženého v kupónové privatizaci?

Lubomír LÍZAL, ředitel Národohospodářského ústavu Akademie věd a Cerge Univerzity Karlovy, spoluautor knihy Český podnik v české transformaci v letech 1990 - 2000

No, tak vzhledem k tomu, že pana Koženého neznám a ani nevím, jak to fungovalo, tak k tomu bych se nerad vyjadřoval, ale já bych se zastavil u toho, že vlastně skutečně v tom prvotním návrhu skutečně se s fondy nepočítalo. Počítalo se skutečně s tím, že ti vlastníci budou fyzické osoby a až teprve když budou ty fyzické osoby vlastníky, tak potom se mohou sdružovat. Čili ten původní návrh byl skutečně myšlen tak, že ta privatizace bude otevřená všem a zúčastní se jí pouze ti, kteří si myslí, že na to mají. Čili z tohoto hlediska samozřejmě to byl ten prvotní návrh, který podle mě byl dost alibistický, a proto vlastně neprošel. A veškeré potom ty další změny vlastně vedly k tomu, že v tom konečném důsledku nebyl splněn ten první cíl totiž privatizace, a to je skutečně, aby ten podíl privátní, aby nebyl závislý na státu. A tam sehrály tu roli nejenom ty investiční fondy, které se pořád zmiňují, ale také to, že vlastně ty fondy byly regulovány takovým způsobem, že dokonce ani nemohly provádět určité typy koncentrací toho majetku. Čili vlastně ten výkon těch práv byl do určité míry zase omezen. Za hlavní problém vlastně považuji to, že vlastně nebylo zcela určeno to, že vlastně ty podniky, které jdou do privatizace, tak nebudou posléze závislé na bankách. Ony se vytvořily vlastně bankovní privatizační fondy, ty podniky byly svázány s bankami, přitom banky zůstaly státní, tak vlastně se místo toho původního vztahu, který existoval mezi státem a podnikem, vytvořil prostě kanál nepřímý a potom samozřejmě veškeré ty podniky se staly součástí opět té politické hry. Čili to si myslím, že byl jako ten zásadní problém, který tam existoval, že skutečně nebylo na začátku až do privatizace bank, že vlastně nebylo splněno to, že ten podnik byl skutečně privátní. Tam došlo k jakési semiprivatizaci.

Petr HARTMAN, moderátor

Kdybych měl ještě zůstat u těch investičních fondů, nebudu tedy jmenovat konkrétně Viktora Koženého, ale spíš obecně. Pane Třísko, vy razíte tu filozofii, že prostě člověk, který si myslel, že třeba se sám neorientuje v tom investování, že si nechá poradit od odborníků, že tedy svěří své kupóny tomu investičnímu fondu, ten mu třeba za to něco i zaplatil. Takže nedá se říci, že by úplně prodělal, protože dostal pár tisíc za tu tisícovku, takže svým způsobem vydělal, ale ti lidé z těch fondů mohli moc dobře třeba vědět, že se dostanou k daleko většímu majetku, než by odpovídal třeba těm pěti, deseti tisícům, kolik vyplatili těm DIKům. A pak se samozřejmě také dost problematizovalo to, jaká byla nastavena pravidla pro ty fondy, že tam mohlo docházet k přelévání toho majetku, že právě vznikaly různé holdingy a tak dále. To bylo podle vašeho názoru také v pořádku?

Dušan TRÍSKA, bývalý náměstek federálního ministra financí Václava Klause, spoluautor kupónové privatizace

Dopředu bych především chtěl říct, že na jedné straně byla moje jakási, moje individuální představa o tom, jak by ten projekt měl proběhnout, a on proběhl samozřejmě jinak. Bylo pod nejrůznějšími tlaky, například zapomínáme, že to bylo ve federálním ještě uspořádání a že Slovenská národní rada a slovenská vláda byly pod vlivem Vladimíra Mečiara, byly mimořádně aktivní a mimořádně zásadně zasahovaly do toho, takže spousta těch regulací, které tam vstoupily, byly výsledkem těchto dramatických politických střetů. A to, co chci ovšem říci, je to, že v žádném případě žádný z těch kompromisů jako není pro mě důvodem, abych říkal, že to, co se odehrálo, by se neodehrálo, kdyby bývalo to proběhlo podle mého. Podle mě ten projekt i při těch ústupcích i při těch všech jakoby kompromisech proběhl, já se domnívám, že fenomenálně dobře.

Petr HARTMAN, moderátor

Dobře, ale chování fondů tedy nebylo v pořádku.

Dušan TRÍSKA, bývalý náměstek federálního ministra financí Václava Klause, spoluautor kupónové privatizace

A teď jako, chování nikoho v zásadě nebylo v pořádku. Můj byt byl vykraden třikrát během prvních třech let. Jako co se dělo na trhu nemovitostí, ta doba byla velice dramatická, velice dynamická, že jo, všichni jsme se učili vůbec v ní orientovat. Jako na začátku jsme byli, /nesrozumitelné/ Freedman nám říkal: "Vůbec žádná privatizace u vás neproběhne dalších deset let," že jo. Hluboce se mýlil, že by nějakou formou proběhla. Takže ta doba byla skutečně velice, říká se, že jsme vyzývali k tomu, aby se zhaslo. Já vždycky říkám, nebylo třeba zhasínat, protože jsme žili ve tmě. My jsme se ten kapitalismus skutečně učili jakoby za pochodu a ten tady začal vznikat přes noc, že jo. Čili určitě se odehrálo spoustu velice negativních věcí, jako to nepochybně na nejrůznějších segmentech společnosti a kriminalita skokem narostla ve všech sférách, ale v zásadě říkám, proběhlo to senzačně, proběhlo to fenomenálně úspěšně a já teď nemyslím jen kupónovou privatizaci, mluvím o transformaci týhle společnosti jako celku. Jestli bych mohl srazit tenhle ten, jako tu ódu na tu transformaci, musím říct, že k mému velkému překvapení proběhl ten proces podobně fenomenálně úspěšně ve všech ostatních zemích a že ten proces transformace komunismu se ukázal být nekonečně jednodušší, než všichni říkali na začátku v devadesátých letech, kdy Henry Kissinger mně osobně říkal, že se u toho postřílíme a že krev poteče v ulicích měst a vesnic. Takže i to jsme měli na paměti, když jsme uvažovali o budování kapitalismu.

Petr HARTMAN, moderátor

Dobře. Krev netekla, ale miliony a miliardy mizely právě i z těch investičních fondů. Co si o jejich roli myslí Lubomír Lízal z hlediska třeba regulace, z hlediska nastavení pravidel hry?

Lubomír LÍZAL, ředitel Národohospodářského ústavu Akademie věd a Cerge Univerzity Karlovy, spoluautor knihy Český podnik v české transformaci v letech 1990 - 2000

V podstatě to prostředí tak, jak existovalo, bylo nepřipravené pro to kolektivní financování. Tady vlastně neexistovaly ty standardní mechanismy té funkce, která je potřebná. A tím, že vlastně ty fondy tehdy vznikly, tak vznikl i hráč, který vlastně byl proti tomu, aby se ta regulace zlepšila, protože z krátkodobého hlediska samozřejmě v tom prostředí oni z toho profitovali. Čili to je vlastně, bych řekl, ten problém, který tam nějakým způsobem vznikl. A vlastně dokud nedošlo k tomu, že sem přišli jaksi, řekl bych, velcí zahraniční vlastníci, kteří začali tlačit na vylepšení toho právního prostředí, tak ty změny potom směrem ke standardní regulaci byly mnohem problematičtější. Čili to vidím jako ten zásadní problém, který tam byl, že vlastně tím, vlastně těma změnami se vlastně vytvořili noví hráči, s kterými ten systém nepočítal, a ti hráči měli vlastně jiné zájmy, než jaké byly zájmy společnosti. Nemůžeme se divit, to je vcelku normální, že ty...

Petr HARTMAN, moderátor

Dobře, ale zpětně už různé věci nejdou ověřit, můžeme zůstat jenom u kdyby a tak dále, ale co by se stalo, kdyby tedy třeba proces privatizace se chvíli pozdržel, kdyby byla nejprve nastavena ta pravidla hry, standardní pravidla hry? Protože zase asi není tak těžké se poučit v zavedených demokraciích, jaká jsou pravidla hry třeba pro kolektivní investování.

Lubomír LÍZAL, ředitel Národohospodářského ústavu Akademie věd a Cerge Univerzity Karlovy, spoluautor knihy Český podnik v české transformaci v letech 1990 - 2000

Ono vlastně, on na začátku ještě tam byl trošku, bych řekl, rozpor v tom, jakou metodou jít, protože třeba tehdy český ministr Vrba prosazoval strategickou privatizaci velkých podniků v prvním pořadí a pak teprve něco dalšího. Čili tady bylo vidět, že i na začátku vlastně nebylo zcela jasno o tom, která metoda privatizace se nakonec má použít. Čili i z tohohle toho hlediska vlastně byly rozdíly mezi

názory v České republice a na Slovensku. Čili tady je vidět to, že to hledání toho nějakého konsensu bylo nepochybně asi složité. A to, co z toho vzniklo vlastně tím smícháním různých systémů, si myslím, že není dobře, protože buď ten systém má být čistý, nebo radši ho nedělat.

Petr HARTMAN, moderátor

Dobře a nebylo tedy lepší nejprve nastavit pravidla hry a chvíli počkat?

Dušan TRÍSKA, bývalý náměstek federálního ministra financí Václava Klause, spoluautor kupónové privatizace

Dva nesmysly podle mě teď zazněly. První, že než nerealizovat nějaký hybrid, tak nedělat nic, takhle by se skutečně do smrti neudělalo nic, což mimochodem není možný, protože ten proces, a to je na tu vaši otázku, která naznačuje ten druhý nesmysl, vy jste ji nevyslovil, ale naznačuje, jako ten proces nelze zastavit jako. Ten proces se valí, rozvalil se tady komunismus, reálný socialismus, rozpadla se komunistická strana, která dohlížela na majetek a na všechno, vy jste neměl nikoho, kdo by ten majetek ohlídal a teď byste chtěl něco zastavit? Jak by...

Petr HARTMAN, moderátor

Já jsem nemyslel něco zastavit, já jsem spíš myslel, než spustit proces kupónové privatizace, kolektivního investování, obchodování s cennými papíry, proč nepočkat s touto metodou...

Dušan TRÍSKA, bývalý náměstek federálního ministra financí Václava Klause, spoluautor kupónové privatizace

Pak by nezbylo co privatizovat vůbec. Jako sám jste naznačil, že Polsko, Maďarsko...

Petr HARTMAN, moderátor

Myslíte si, že by to šlo teda tou cestou Polska a Maďarska, spontánní divokou privatizací?

Dušan TRÍSKA, bývalý náměstek federálního ministra financí Václava Klause, spoluautor kupónové privatizace

Nepochybně. Ten proces nelze zastavit, ten se valí ulicemi města, protože není, kdo by ten majetek obhospodařoval. Nemáte ty desítky těch tajemníků, okresních, krajských leaderů, který dohlíželi na ty ředitele a jmenovali je. Tady najednou to bylo všechno ve vakuu, najednou se rozpadla prostě institucionální struktura. A s oblibou říkám, že my jsme ty kupónový akcionáře vytvořili jako první hlídače majetku, aby až bude podnik tunelován, až bude prostě fond tunelován, aby byly osoby, které budou konkrétně fyzicky poškozeny a budou konkrétně fyzicky individuálně protestovat proti tomu, že jejich majetek je fakticky, nebo domněle poškozován. Politicky téměř sebevražedná politika a strategie, nicméně ve všech dokumentech to bylo takhle prezentováno, že kupónoví akcionáři jsou hlídači, jsou to brigádníci. Jako se dřív zvalo na brigádu, tak teď se zve k ochraně majetku.

Petr HARTMAN, moderátor

Dobře, ale to byly tisíce, dalo by se říci, DIKů, byli to velmi minoritní, drobní akcionáři. Ti těžko mohou hlídat ten chod podniku.

Dušan TRÍSKA, bývalý náměstek federálního ministra financí Václava Klause, spoluautor kupónové privatizace

Jak vidíte, tak mohou. Jako myslím, že ta reakce na tunelování domnělé, nebo faktické, na poškozování těch podniků, domnělé, nebo faktické, byla obrovská. I proto byla v roce 1997, padla Klausova vláda, nejdřív padl Vladimír Rudlovčák, potom Ivan Kočárník, potom sám Klaus, to byla přece součást tohoto toho procesu, že najednou měli všichni pocit, že jsou okradeni, že ztrácí někde nějaký svůj majetek.

Petr HARTMAN, moderátor

Souhlasí Lubomír Lízal s tím, že drobní akcionáři z kupónové privatizace mohli mít vůbec nějaký vliv, anebo kontrolní roli hrát nějakou v té...

Dušan TRÍSKA, bývalý náměstek federálního ministra financí Václava Klause, spoluautor kupónové privatizace

...přinejmenším protestovat, protestovat ve chvíli, kdy měli pocit, že jsou poškozeni.

Lubomír LÍZAL, ředitel Národohospodářského ústavu Akademie věd a Cerge Univerzity Karlovy, spoluautor knihy Český podnik v české transformaci v letech 1990 - 2000

Takhle, kontrolní roli v podstatě mít nemohli, protože se nemohli odvolat na v podstatě regulaci, která by je chránila, protože tato regulace neexistoval. A bohužel za stavu českého soudnictví, které vlastně až dodneška má velké problémy s vynášením precedentních rozsudků právě v oblastech, kde ty situace nejsou regulovány, tak samozřejmě tuhle tu roli plnit nemohly, ale jak už tady zaznělo na začátku, tak vlastně to Maďarsko i Polsko jakýmsi způsobem byly schopny ten, tu, řekněme, ten divoký způsob nějakým způsobem přeměnit v něco, co bylo potom, bych řekl, standardnější. Zejména v tom Maďarsku si myslím, že to bylo, že tam se povedlo to, právě to, k čemu na začátku tady také bylo určité směřování, totiž selektivní privatizace právě těmi aukčními metodami, těmi výběrovými řízeními. A když se podíváme na ten časový plán, tak vlastně Maďarsko tu privatizaci dokončilo rok, dva přibližně po Československu. Čili vlastně ten rozdíl časový v tom finále vlastně nebyl až takový.

Petr HARTMAN, moderátor

Když jsme ještě u té kupónové privatizace, tak samozřejmě aby ty podniky mohly fungovat, protože do kupónové privatizace nešly jenom malé firmy, ale i velké podniky, hovořili jsem o tom, že tam nešly zdaleka všechny akcie těch podniků, tak přesto aby podnik mohl fungovat, tak musí dojít k určité koncentraci toho vlastnictví. V této souvislosti se hovoří o tom, že tedy kupónová privatizace zdaleka nepřispěla k té koncentraci toho vlastnictví těch majitelů. Dušane Trísko?

Dušan TRÍSKA, bývalý náměstek federálního ministra financí Václava Klause, spoluautor kupónové privatizace

Domnívám se, že zase je to významně mýtus, jo. To je taková ta představa, že pouze rodinná firma, jako kdy tatínek je jednak hlavním akcionářem a majitelem a tudíž, a ředitelem, jako může být kontrolována. Rozdrobený vlastnictví je fenomén celosvětově a třeba v takových slavných Spojených státech amerických jako po těch všech penzijních reformách se zdá momentálně, že nejvýznamnějšími hráči na trhu jsou naprosto nemotivované penzijní fondy, které hrají mimořádně významnou roli jako co do vlastnické, ale minimálně co do kontrolní jako v tom akcionářském jakoby, v té akcionářské struktuře. Když se podíváme na německou strukturu akcionářů, rovněž velice podivný systém, kde bychom těžko hledali takovýhle nějaký model. Pro mě jako ten, opakuju to už potřetí jako jo, ten fenomén je, že někdo, kdo je poškozen, existuje někdo, kdo se cítí být poškozen, má pocit, že s

podnikem není dobře nakládáno a má možnost, ucítí to a má možnost nějakým způsobem protestovat, nebo chce protestovat, dává to najevo tou či, onou formou. To, že teda koncentrace toho vlastnictví je důležitá, souhlasím, jako hrozně rád by se mi to líbilo, ale momentální trend jakoby to není jako ve světový ekonomice.

Petr HARTMAN, moderátor

Dobře, ale ono se hovoří o tom, že tento trend se vytváří zespona a že u nás to šlo obráceně, že to šlo z vrchu, že to nebylo přirozené, ale...

Dušan TRÍSKA, bývalý náměstek federálního ministra financí Václava Klause, spoluautor kupónové privatizace

Teď mluvím o tom trendu, že se koncentruje vlastnictví a že, upřímně řečeno, v tom, není dneska ve světě firma, kde byste mohl ukázat na velice, z těch významných firem, velice koncentrovaného silného majitele, všichni mají, ten největší má osm procent jako a už urídí firmu, že jo, a podobně. Takže tenhle ten trend jsem měl na mysli, že neproběhl. A ještě bych chtěl zareagovat, jestli můžu, jako bych řekl na to, že velcí vlastníci, kteří přišli ze zahraničí, tlačili na formování právního řádu narozdíl od vlády, která už to naznačuje, tahle ta poznámka, ten právní řád jako snad sabotován, nebo dokonce nechtěla ho budovat, nebo dokonce to bylo i proti její vůli, a že i ty fondy, co my jsme založili, nebo co vznikly za nás, jako byl to kompromis, jak bránily vzniku toho právního regulačního rámce. Není to tak vlastně, není to tak, nebylo to tak, neproběhly ty věci pod tlakem velkých zahraničních investorů, proběhly proto, že společnost zrála, protože společnost hledala, viděla, jaký vznikají problémy, a nějakým způsobem na ně reagovala. A my bychom jinak obvinili parlament, že...

Petr HARTMAN, moderátor

Dobře, ale dá se říci, že kdyby společnost nezrála, nereagovala, tak že by politici a vláda nedělala tyto kroky. Ono se předpokládá, že politici třeba vidí dopředu a že předvídají a že dělají kroky dříve, než když už hoří dům a všichni říkají, je potřeba hasit, nebo nám spadne střecha na hlavu.

Dušan TRÍSKA, bývalý náměstek federálního ministra financí Václava Klause, spoluautor kupónové privatizace

Já jsem byl ještě do roku devadesát sedm, zhruba řečeno, v jakýchsi komisích a výborech pro regulaci budování těch kapitálových finančních služeb a trhů. A upozorňuji, že jestli si někdo myslí jako, nevím jak dneska, už dávno nejsem v oboru, ale v roce devadesát pět, že na světě existoval model pro regulaci, pro standardní regulaci finančních služeb, tak to je zase nepravda, není to tak. My jsme objeli celý svět a všech jsme se ptali, máme to udělat tak, nebo tak? A zjistili jsme, že ve světě jsou vždycky dva názory. Jeden říká, jděte doprava a druhý říká, jděte doleva. Neexistuje nic jako standardní celosvětové účetnictví, neexistuje nic jako standardizovaný přístup k regulaci finančních služeb. Je nesmysl si myslet, že založením /nesrozumitelné/, nějaké Komise pro cenný papíry se vyřeší nějaký problém, v tom to vůbec není. Je to v tom, že ta společnost se učí žít naprosto novými institucemi, a to je proces, který je nákladný, bolestný, těžký a možná ho teď završujeme, nevím, snad, doufejme.

Petr HARTMAN, moderátor

Dobře. Když jsme u toho završení procesu, tak samozřejmě ty podniky prošly různou restrukturalizací. Samozřejmě také došlo ve většině z nich privatizace těmi dalšími formami. Došlo k té koncentraci vlastníků, podniky některé přežily, některé nepřežily, vznikly nové a tak dále. Dalo by se říci, že z toho celkového hlediska nakonec tedy česká ekonomika se nijak nepoložila, naopak prosperuje velice slušně, přesto se objevují různé, dalo by se říci, propočty a tak dále a z nich třeba vyplývá, že v určité fázi podniky privatizované kupónově měly daleko horší výsledky než třeba

podniky, které zůstaly státní, nebo samozřejmě daleko horší výsledky než podniky, které třeba měly přímého zahraničního investora. Čím se to dá vysvětlit?

Lubomír LÍZAL, ředitel Národohospodářského ústavu Akademie věd a Cerge Univerzity Karlovy, spoluautor knihy Český podnik v české transformaci v letech 1990 - 2000

No, já bych začal s tím, že vlastně za zásadní problém vlastně správy a řízení podniků je čistě o tom, jak rychle lze vyměnit management, pokud většina vlastníků nesouhlasí. A vlastně v tom světě existují dva systémy. Jeden je založený na tom, kdy je to možno udělat i v případě rozdrobených vlastníků, a potom je ten systém evropský, kdy vlastně se spoléhá na to, že vlastně to udělá ten největší vlastník, který tam zpravidla má majoritu. Čili z tohoto hlediska ten, ta privatizace tak, jak proběhla, tak vlastně to byl určitý mix těchto dvou systémů a prostě nevěděli jsme zcela zákonitě, si myslím, kam to dokonverguje, jestli to dokonverguje k tomu systému s tím rozdrobeným vlastnictvím, kdy vlastně ty mechanismy jdou přes tu burzu a jdou přes ten tlak na ten management, přes tu cenu akcií, nebo jestli to půjde spíš do toho evropského modelu, kde vlastně existuje ten silný vlastník, který určuje o tom, co ten management má dělat, a který rozhoduje, kdy se mu ten management líbí a kdy se mu nelíbí. Vlastně to, co jste zmínil, jako ty statistické analýzy, tak to je do určité míry dáno tím, že právě jaksi v těch podnicích, které byly privatizovány tou kupónovou metodou, tak nebylo jasné, kterým směrem to půjde. Čili ten management efektivně zůstává po delší dobu bez nějaké kontroly, a to si myslím, že právě přispělo k tomu, že vlastně nebyly, nesledovaly jeden cíl. V okamžiku, kdy podnik sleduje několik cílů, tak samozřejmě jeho efektivita klesá, a to se ukazuje na různých studiích třeba z bankovního sektoru, kdy v okamžiku, kdy banka má ještě nějaký jiný cíl než svoji vlastní ziskovost, tak samozřejmě ta efektivita toho, té funkčnosti té banky klesá a vlastně její cena také. Čili z tohoto hlediska to vidím asi jako tu hlavní příčinu. A to, proč vlastně ty podniky, kde je nějaký zahraniční vlastník, na tom jsou asi lépe, to souvisí s tím, že vlastně na počátku té transformace řada těch podniků potřebovala kapitál. A v okamžiku, kdy tedy tam byl silný vlastník, který ten kapitál měl, tak zpravidla došlo k tomu, že ten podnik ten kapitál využil a byl na tom lépe. Neříkám, že tomu tak bylo vždycky, ale to je spíš založeno na tom, na těch, řekl bych, statistických porovnáních, že třeba v osmdesáti procentech je to lepší než v těch zbylých dvaceti. Tady skutečně záleží na tom kterém podniku, jak to skutečně dopadlo, ale z toho statistického srovnání vlastně vychází to, že ty podniky, kde byl zahraniční vlastník, který měl majoritu, tak ty podniky zpravidla byly více ziskové, měly rychlejší růst produkce a vlastně i samy rostly rychleji než ty ostatní v daném segmentu.

Petr HARTMAN, moderátor

Když se na to podíváme s odstupem doby, tak se dá říci, že nakonec ani tak, dalo by se říci, nezáleželo na té metodě privatizace, ale důležité bylo, že skutečně k té privatizaci došlo, že byly nalezeny postupně ty konkrétní vlastníci a že ta ekonomika se rozběhla a začala fungovat. V této souvislosti se vedou pouze spory o to, nakolik to přišlo stát, státní pokladnu, daňové poplatníky, zda třeba ty ztráty z některých způsobů privatizace nebyly příliš velké, zda je třeba nešlo snížit. Co si o tom myslí Dušan Tříška?

Dušan TRÍŠKA, bývalý náměstek federálního ministra financí Václava Klause, spoluautor kupónové privatizace

Tak na tuhle analýzu samozřejmě čekáme a zejména by bylo zajímavé porovnat ty transformační náklady, jak se tomu říká vznešeně, v těch zemích, které prošly různými strategiemi. Když jsme se skoro dohodli, že nakonec ty země Polsko, Maďarsko, Česko, Slovensko, které se porovnávají vzájemně, nakonec dokonvergovaly do podobného řešení a podobného stavu de facto, jakkoliv si pořád myslím, že jsme na tom lepší než Polsko a Maďarsko. Čili bych řekl, tuto analýzu, čekáme na slovné profesory a hlavně musí to být analýza, která nebude zatížena takovými, tím insiderstvím, takovým tím vnitřním pohledem, co mám třeba já, kde jsou ty zájmy příliš silný a politický motivy. Asi to musí udělat nezávisle nějaká ta už další generace, která nebyla tak spojená s tím procesem,

protože je to příliš horké politikum na to, abychom, i vědec, slovatný vědec byl schopen zbavit se těch všech jakoby pocitů, který k tomu má.

Petr HARTMAN, moderátor

Lubomír Líza se o určitou analýzu pokusil, alespoň v knize Český podnik v české transformaci. Jak to tedy dopadlo?

Lubomír LÍZAL, ředitel Národohospodářského ústavu Akademie věd a Cerge Univerzity Karlovy, spoluautor knihy Český podnik v české transformaci v letech 1990 - 2000

No, v podstatě to, ty naše prvotní výsledky ukazují to, co jsem právě říkal o tom, že vlastně ta, musíme si uvědomit, abych začal trochu odjinud, musíme si uvědomit, že ten problém, který vlastně existuje se zkoumáním toho, jaký je vliv vlastnictví na efektivitu podniku, je takové trochu to, co bylo dřív - slepice, nebo vejce, protože musíme si uvědomit, že vlastnictví na jednu stranu určuje, je určeno tím, jak ten podnik prosperuje, čili vlastně to říká, kdo si ho případně koupí, a zase na druhou stranu to, kdo je vlastníkem, také do jisté míry určuje, jak ten podnik je ziskový. Čili je to takový trochu kruh a z tohoto hlediska vlastně ty analýzy, který se provádí, nejsou až tak jednoduché, ale vlastně, a je potřeba k tomu jako, bych řekl, dlouhý časový odstup, ale vlastně z těch prvních výsledků, které existují, za těch deset let vlastně vyplývá to, že zpravidla zcela jednoznačně ten podnik, který měl zahraničního vlastníka, tak byl vždycky v tom, jakoby statisticky v tom lepším segmentu. A pak vlastně existuje, pak ty studie, které jsou, tak jsou takové nejednoznačné v tom, do jaké míry vlastně ty podniky, které byly sice privatizovány, ale ty vlastníci byli domácí, do jaké míry jsou lepší než ty, kde ten stát si zachoval dominantní roli. A vlastně tady ta teorie nám nepodává žádné výsledky a ty praktické, ty praktické, ta praktická zkoumání jsou taková, že v některých případech ty privatizované podniky na tom byly lepší, v jiných případech se ukazuje, že ty podniky, kde ten stát si zachoval určitou rozhodovací pravomoc, zase byl lepší. Čili tam vlastně...

Petr HARTMAN, moderátor

Dobře, dá se nějak vyčíslit třeba to, o kolik přišel stát, nebo daňoví poplatníci, dejme tomu, že třeba některé fondy se nechovaly standardně, že třeba vytunelovaly majetek, že některé podniky třeba i z různých důvodů konkurenčních a podobně byly zlikvidovány, ale ne tou přirozenou cestou, ale třeba uměle právě tím, že byly vysány, když to tak řeknu, a tak dál?

Lubomír LÍZAL, ředitel Národohospodářského ústavu Akademie věd a Cerge Univerzity Karlovy, spoluautor knihy Český podnik v české transformaci v letech 1990 - 2000

No, to je dost těžké. Já si pamatuju, že snad kolega Ježek tehdy říkal padesát miliard, ale...

Petr HARTMAN, moderátor

Já se na to ptám, protože politici...

Lubomír LÍZAL, ředitel Národohospodářského ústavu Akademie věd a Cerge Univerzity Karlovy, spoluautor knihy Český podnik v české transformaci v letech 1990 - 2000

Přesně tak, přesně tak, ten problém vlastně, ač jsme to byli skutečně schopni dobře vyčíslit, je, že bychom měli znát ten ideální stav, a to samozřejmě nikdo neví, čili vlastně my to musíme porovnávat s něčím, o čem nejsme zcela přesvědčeni, že je naprosto správné.

Dušan TRÍSKA, bývalý náměstek federálního ministra financí Václava Klause, spoluautor kupónové privatizace

Já nevím, zase těch čísel tolik neumím, a říkám, jsem už mimo to analytický, tenhle ten obor, ale tenkrát v roce 1990, devadesát jedna přijelo několik misí Světové banky a Mezinárodního měnového fondu a dělaly analýzu české, československé podnikové sféry. Ten výsledek byl, zhruba řečeno, tak, že osmdesát procent československé ekonomiky je v zásadě bankrot, že je nereformovatelný, netransformovatelný, že vzhledem k těm změnám technologickým, ale zejména těm geopolitickým rozpadům východních trhů a podobně, nejjednodušší, co s tím podnikem udělat, je opustit ho, ani nezavírat, ani nevypínat topení, prostě odejít od něj, to je to nejlevnější, co může bejt. Samozřejmě že ty taky hraběcí rady nebo informace byly doplněny tím, že nám odmítli sdělit, kterých že osmdesát procent to je, nebo kterých že dvacet procent je těch, které přežijí. Souhrnně za sebe říkám, že ty výsledky a tyhle ty čísla, pan kolega má určitě nějaká přesnější, jsou nekonečně lepší, než byly tyhle ty pesimistický odhady, včetně těch podniků, který šly do kupónové privatizace. Uvědomme si, že tam tou kupónovou privatizací prošly až na nepatrné výjimky skoro všechny podniky. A poslední poznámka, že ty statistiky, struktury vlastnictví a zahraničních investorů jsou v našem případě hodně, a to se skoro ptám pana kolegy, deformovány tím případem Škoda Volkswagen. Škoda Volkswagen je mimořádný případ v tom, mimochodem schvaloval tuhle tu fúzi tenkrát samotný Václav Klaus, nikdo neprotestoval proti žádným jeho privatizačním metodám, upozorňuju, čili tento případ je výjimečný v tom, že, za prvé, předtím se AZTP Morava, prosím vás, očistila, provedla se takzvaná čistá Škodovka, velké náklady vznikly jako tím očištěním, to za prvé. A za druhý, bylo obrovské štěstí, že Volkswagenu se dařilo. Volkswagenu se mohlo klidně taky nedařit, což se stane kdejaké automobilce světové, že se jí nedařilo, pak by Volkswagen zavřel tuto továrnu snad jako první, předpokládám, a všechny ty statistiky by byly úplně jiný, protože silný postavený Škoda Volkswagen v české ekonomice zase stojí za pozor, přinejmenším připomenutí.

Petr HARTMAN, moderátor

Dobře, právě když jste hovořil o těch škodách, tak asi největší spor se vede o to, jaké škody byly zaviněné, čemu šlo zabránit a podobně. Šlo tedy podle vašeho názoru zabránit tomu, aby, dejme tomu, se v té privatizaci a třeba kupónové privatizaci ztratily miliardy, nebo to byla nezbytná daň za to, že to byl tak rozsáhlý proces, že v něm hrálo roli hodně neznámých, že vlastně to byla nevyzkoušená metoda, že nešlo prostě dopředu říct, jak to bude?

Dušan TRÍSKA, bývalý náměstek federálního ministra financí Václava Klause, spoluautor kupónové privatizace

Je to stav slepice, nebo vejce. Jako jinými slovy, říkáte pořád, už jste to jednou naznačil jako, nejdřív se měl připravit právní rámec a potom se mělo začít, aby se ty ztráty minimalizovaly. A já na to odpovídám standardně už patnáct let. Kdybych byl schopen tuto společnost uvést do stavu, že dobro bude odměňováno a zlo bude trestáno, tak nevím, proč bych tu společnost vůbec dále transformoval. Já bych byl prostě takzvaně happy, já bych byl spokojen, já bych měl nejlepší systém na světě. Já bych neměl důvod něco dělat. Ten problém je, že toto přesně je něco, co vy neumíte, to neumíte udělat, neumíte založit systém, kde dobro bude odměňováno a zlo nekompromisně trestáno, ten vy budujete. A jednou tou metodou je, že privatizujete, že jo.

Petr HARTMAN, moderátor

Samozřejmě, ale je tady neustále ten spor, zda budovat od střeš, nebo od základů? A samozřejmě někdo považuje za základy privatizaci, někdo považuje za základy právní rámec, to je ten spor.

Dušan TRÍSKA, bývalý náměstek federálního ministra financí Václava Klause, spoluautor kupónové privatizace

Já tady říkám, že vybudovat právní rámec, aniž máte odprivatizováno, přinejmenším ta vláda tehdejší prohlásila, že neumí, a domnívám se, že požadovat, něco takového učinit je krystalický nesmysl, že to prostě nejde, že to prostě nejde.

Petr HARTMAN, moderátor

Souhlasí s tím Lubomír Lízal?

Lubomír LÍZAL, ředitel Národohospodářského ústavu Akademie věd a Cerge Univerzity Karlovy, spoluautor knihy Český podnik v české transformaci v letech 1990 - 2000

No, já s tím nesouhlasím, protože z jednoduchého důvodu, protože jak se dá říkat, opisovat, opisovat, opisovat. Ono přece jenom když něco opišeme, tak to nebude nejlepší, ale aspoň něco opišeme. Čili z tohohle toho hlediska si myslím, že tady určitý právní rámec mohl být. Samozřejmě že by zcela nebyl adekvátní a určitě by došlo k dalším problémům, ale aspoň by vlastně, si myslím, ta metoda té privatizace nezískala ten občas negativní nádech. Z tohohle toho hlediska si myslím, že je to docela i škoda pro tu metodu, protože samozřejmě třeba ty kupóny jakožto forma privatizace jsou používány, třeba byly používány v Kanadě při privatizaci obecního majetku a tak dále. A vlastně v tom standardním prostředí to funguje relativně dobře. Čili tady si musíme uvědomit vlastně ten určitý limit, který byl dán tehdejšími prostředím.

Petr HARTMAN, moderátor

Takže dobrá metoda v nestandardním prostředí.

Dušan TRÍSKA, bývalý náměstek federálního ministra financí Václava Klause, spoluautor kupónové privatizace

To, že to prostředí je nestandardní, to je ten problém, který se řešil. Rozumíte tomu, privatizaci ve standardním prostředí umí každý. Tady byl problém, že budujete to prostředí a že ta metoda, ta privatizace je nástrojem pro budování toho standardního prostředí.

Petr HARTMAN, moderátor

A dodnes se vede právě spor o to standardní prostředí, jakým způsobem mělo být budováno.

Dušan TRÍSKA, bývalý náměstek federálního ministra financí Václava Klause, spoluautor kupónové privatizace

Když dovolíte, já bych si dovolil říct ze všech, jako bych řekl, věci, který se mi nelíbily, ta nejhorší, jak řekl kolega před chvílí, opisovat, opisovat, opisovat. Jestli existuje dodneška nemožnost jako něco opisovat, tak je to právní řád. Dodneška Evropská unie neumí zavést evropskou legislativu. Dodneška tentýž právní dokument v italštině, francouzštině, angličtině, němčině má úplně jiný význam. Čili opisovat nelze. Je to čistý krystalický nesmysl, nereálný požadavek.

Petr HARTMAN, moderátor

Dobře, ale poučit se lze.

Dušan TRÍSKA, bývalý náměstek federálního ministra financí Václava Klause, spoluautor kupónové privatizace

Poučit se samozřejmě, a to je, to poučení zní takto - vybudujte systém, kde dobro je odměňováno a zlo trestáno, nemilosrdně nejlépe.

Petr HARTMAN, moderátor

To už jsme slyšeli a právě dodnes, patnáct let od toho, kdy se rozběhla kupónová privatizace, se vedou spory o to, jak se ten systém budoval a zda to bylo dobře. Proč podle vašeho názoru i patnáct let, což už je relativně dlouhá doba, se nedaří najít nějaký kompromis, uzavřít tuto kapitolu?

Dušan TRÍSKA, bývalý náměstek federálního ministra financí Václava Klause, spoluautor kupónové privatizace

Tak je to horké politikum a dokud bude žít generace lidí, který je do toho také jakoby namočená, jako jsem třeba já, anebo náš dnešní pan prezident, tak je to téměř jakoby nemožný úkol. Za druhý, bych řekl, jako my přece i na tom Západě, v tom slovném, standardizovaném, vyspělém jako prošli, kauza Enron naposledy, že jo, ale prostě kolaps švédského bankovního sektoru na přelomu osmdesátých, devadesátých let. Prostě všechny ty země procházejí nějakými obdobími, které jsou považovány z tohoto hlediska za bolestné a těžké. Čili, no, hodnotit to, zdali švédskému bankovnímu sektoru mohl někdo pomoci, než došlo k tomu kolapsu, nebo japonskému bankovnímu sektoru, jako to je mimořádně obtížná intelektuální otázka, čili je to intelektuálně obtížné a politicky momentálně asi nemožné.

Petr HARTMAN, moderátor

Dobře, takže nelze se divit tomu, že třeba Miloš Zeman i dnes tvrdí, že kupónová privatizace byl podvod století.

Dušan TRÍSKA, bývalý náměstek federálního ministra financí Václava Klause, spoluautor kupónové privatizace

Tak nelze, on to asi nemyslel nikdy vážně, jako tak bych řekl.

Petr HARTMAN, moderátor

Na závěr, jak tedy by zhodnotil kupónovou privatizaci Lubomír Lízal?

Lubomír LÍZAL, ředitel Národohospodářského ústavu Akademie věd a Cerge Univerzity Karlovy, spoluautor knihy Český podnik v české transformaci v letech 1990 - 2000

Já si myslím, že kupónová privatizace do určité míry pomohla té transformaci toho prostředí u nás, to zcela nepochybně. Na druhou stranu si myslím, že byla nedostatečně důsledná v tom, aby skutečně došlo k oddělení vlivu státu na ty podniky. Čili to vlastně potom čekalo až na tu druhou fázi, která přišla potom.

Petr HARTMAN, moderátor

Pro tuto chvíli končí pravidelný diskusní pořad Studio STOP, který se vysílá na okruhu Český rozhlas 6. Byl zaměřen na kupónovou privatizaci a hosty byli Dušan Tříška, bývalý náměstek federálního ministra financí Václava Klause a spoluautor kupónové privatizace, a Lubomír Lízal, ředitel

Národohospodářského ústavu Akademie věd a Cerge Univerzity Karlovy. Děkuji za účast, opět někdy na slyšenou.

Lubomír LÍZAL, ředitel Národohospodářského ústavu Akademie věd a Cerge Univerzity Karlovy, spoluautor knihy Český podnik v české transformaci v letech 1990 - 2000

Na slyšenou.

Dušan TRÍSKA, bývalý náměstek federálního ministra financí Václava Klause, spoluautor kupónové privatizace

Na slyšenou.